

Florin Epure

CTITORIILE LUI MATEI BASARAB DIN OLTENIA

editura rao

Cuprins

MATEI BASARAB, CTITOR DE BISERICI ȘI CULTURĂ ROMÂNEASCĂ.....	7
INTRODUCERE.....	9
I. MATEI BASARAB – „CEL MAI MARE CTITOR AL NEAMULUI NOSTRU“.....	18
II. MĂNĂSTIRI, CURȚI DOMNEȘTI ȘI BISERICI CLĂDITE DE MATEI BASARAB ÎN OLTENIA.....	52
II.1. Mănăstirea Sadova.....	54
II.2. Mănăstirea Arnota – necropola domnitorului.....	71
II.3. Curtea domnească, biserica și mănăstirea de la Brâncoveni.....	112
II.4. Biserica și curtea domnească de la Caracal.....	147
II.5. Mănăstirea Strehaia.....	159
II.6. Biserica domnească de la Craiova.....	195
III. CTITORII ATRIBUITE LUI MATEI BASARAB ÎN OLTENIA.....	218
III.1. Schitul Corlate.....	220
III.2. Mănăstirea Govora.....	221
III.3. Mănăstirea Tismana.....	229
III.4. Episcopia Râmnicului.....	232
III.5. Fostul schit Slătioarele.....	237
III.6. Mănăstirea Dintr-un Lemn.....	239
CONCLUZII.....	246
NOTE.....	249
BIBLIOGRAFIE.....	277
LISTA ABREVIERILOR.....	287

LIBRIS

We know
books

ГХКА

ГХКА

ГХКА

Capitolul I
MATEI BASARAB – „CEL MAI MARE
CTITOR AL NEAMULUI NOSTRU“

În cele peste două decenii cât s-a aflat pe scaunul domnesc de la Târgoviște, într-o perioadă de relativă liniște și stabilitate politică internă, tulburată doar de cele câteva lupte cu Vasile Lupu, ambițiosul domn al Moldovei, Matei Basarab și-a pus amprenta asupra întregii epoci, fiind, în primul rând, un bun gospodar al țării, ceea ce va face ca domnia sa să fie o perioadă de maximă revitalizare a virtuților militare. *„Pentru aceasta, stă mărturie abila politică de ținere la distanță a Imperiului Otoman față de «fruntariile moșiei», ca și sprijinirea tuturor celor care luptau împotriva Porții”¹.*

Pe scara evolutivă a artei vechi românești, tot astfel cum se poate vorbi de epoci strălucite, cu multe realizări ctitorești importante, datorate inițiativei unor personalități politice și culturale proeminente, prin înfăptuirile sale de excepție, se poate demonstra, deopotrivă, existența unei epoci cu trăsături stilistice distincte întinse de-a lungul secolului al XVII-lea.

Epoca mateiană – cu începuturi pe care le putem plasa chiar în primii ani ai secolului al XVII-lea, dar care a continuat încă două decenii și jumătate după moartea lui Basarab și până la înscăunarea, în anul 1678, a lui Șerban Cantacuzino –, considerată în ansamblu, se înscrie în istoria Țării Românești ca o perioadă de eferescență cultural-artistică, cu particularitățile proprii.

Activitatea culturală și creația artistică au cunoscut în această epocă o integrare totală și profundă în viața spirituală a poporului român, reprezentând împreună un fenomen de o remarcabilă amploare. În acest plan, creația arhitecturii mateiene, în general insuficient cunoscută și aprofundată, dezvăluie celui care o cercetează o impresionantă dezvoltare. Este o perioadă a căutărilor febrile, pentru adoptarea unor elemente inovatoare, când se remarcă o desprindere de tradiția medievală și apariția unor forme, trăsături stilistice și experiențe constructive noi, similare cu cele din Transilvania sau Moldova, într-o fericită contopire a spiritualității tuturor românilor. Pe lângă intensă activitate ctitoricească, se observă și o îmbogățire a vocabularului structural și decorativ, reflectând o schimbare de viziune față de epoca precedentă.

Pe bună dreptate, Matei Basarab a fost socotit în zilele noastre „*cel mai mare ctitor bisericesc al neamului nostru*”², în Țara Românească doar domnitorul Constantin Brâncoveanu călcându-i pe urme. Doamna Elina Năsturel, soția lui Matei Basarab și sora învățatului logofăt Udriște Năsturel, a participat și ea la activitatea ctitoricească a domnitorului și a ridicat chiar ea bisericile de la Herești și Negoiești, din județul Ilfov, luând parte și la refacerea mănăstirii Slătioarele, din Vâlcea.

Numărul mare al construcțiilor ridicate de domnul Țării Românești a fost remarcat și de contemporanii săi; de pildă, misionarul catolic Petru Bogdan Baksić, vizitând țara în această vreme, afirma că Matei Basarab „*a ridicat multe mănăstiri și a renovat multe biserici pe întinsul Țării Românești*”³. La rândul său, un alt străin care a vizitat Țara Românească în această vreme, arhidiaconul Paul de Alep, care l-a însoțit în călătoriile sale pe Patriarhul Macarie al III-lea al Antiohiei, constată și el că Matei vodă „*a zidit multe biserici și felurite mănăstiri, toate de piatră, boltite din temelii, desăvârșit; și le-a făcut toate de câte aveau nevoie, ca odoare sfinte, prețioase și le-a făcut danii bogate. Și a făcut multe milostenii la Ierusalim și la felurite mănăstiri și biserici din lume [...]. A zidit [în] multe locuri*”⁴.

Cronica țării completează trăsăturile domniei sale: „*Matei-vodă, viind în scaun, altă grijă nu avea, ci făcea mănăstiri pretutindeni și biserici întru lauda lui Dumnezeu, care i se văd până acum. Că până la acest domn, puține ziduri au făcut domnii cei mai dănaite; iar Matei-vodă au înfrumusețat țara cu de tot felul de ziduri: mănăstiri, biserici, case domnești; care să pomenescu și până astăzi*”⁵.

Numărul mare al ctitoriilor ridicate de Matei Basarab nu i-a impresionat numai pe străini, ci și pe autohtoni. Într-un document din 1661, se spunea că „*multe sfinte mănăstiri și case dumnezeiești au făcut [domnul] aici în țară*”⁶, constatare asemănătoare aceleia din cronica țării, unde se afirmă că Matei „*au făcut multe mănăstiri și biserici*” și se enumeră douăzeci de asemenea ctitorii bisericești, precum și cetatea din Târgoviște⁷.

Una din explicațiile acestui program extins de construcții religioase a fost dată de Emil Lăzărescu: „*unul din principalele puncte ale amplului program de «politică a culturii» urmărit de domnie a fost înzestrarea instituțiilor religioase, nu numai cu averi și posesiuni menite să le asigure existența zilnică, ci și cu lăcașurile și obiectele de cult corespunzătoare [...] prestigiului de care se socotea că ele trebuie să se bucure în societatea vremii. În parte, așa se explică deosebita preocupare pentru artă a acestei perioade; astfel se justifică și de ce, într-o vreme în care, în alte părți, arta laică ajunsese să cunoască o mare dezvoltare, cea a Țării Românești se menține predominant religioasă și, în sfârșit, tot astfel se explică și principalele caracteristici pe care ea le vădește în tot cursul domniei lui Matei Basarab. Într-adevăr, ca și întreaga cultură, activitatea artistică se bucura de sprijinul material al domniei, dar numai în măsura în care ea contribuia la realizarea programului politic de reorganizare a statului, potrivit cu modelul «vremurilor bune» de la începutul secolului precedent*”⁸.

Matei Basarab, ca descendent al boierilor Craiovești și înrudit cu domnul Neagoe Basarab, a venit pe tronul Țării Românești în anul 1632, urmându-i lui Radu Ilieș voievod. A fost comparat de multe ori cu Ștefan cel Mare și Sfânt atunci când s-a vorbit de numărul mare de ctitorii. Ștefan a ridicat 45 de biserici și mănăstiri, iar Matei Basarab a zidit 46 de lăcașuri, numai din cele atestate documentar.

Una din cele mai cunoscute dintre ctitoriile sale este mănăstirea Arnota, de la Costești-Vâlcea, zidită între anii 1632-1636, pe locul unei așezări mai vechi. Voievodul și-a dorit să clădească acest așezământ monastic pentru a așeza aici necropola familiei sale. Ansamblul monastic de la Costești este un obiectiv aflat în *Lista monumentelor istorice*, de categoria A – importanță națională, cu codul de identificare VL-II-a-A-09667⁹.

Din cauză că pisania originală nu s-a mai păstrat, până în prezent nu se cunoaște data fondării mănăstirii Arnota, dar, cu certitudine, ctitorirea ei se situează în primii ani de la urcarea pe tronul Țării Românești a celui care s-a declarat încă din octombrie 1632, „nepotul răposatului Io Bășărabă voievod”¹⁰.

Analiza toponimului *Arnota*, care apare mai întâi în documente ca așezământ monastic, și doar trei ani mai târziu cu nume de munte, ne oferă mai multe variante de posibile etimologii. După Bogdan Petriceicu Hasdeu, numele s-ar fi format din împreunarea termenilor *arnum* (= miel) și sufixul *-otă*, etimologie considerată de N.A. Constantinescu drept „improbabilă”. El explică numele mănăstirii prin maghiarul *arnot = arnăut*, având în vedere legenda care spune că domnitorul, care era urmărit de turci, a fost ascuns în aceste locuri de un arnăut. Acest arnăut și-ar fi schimbat hainele cu cele ale domnitorului. Turcii l-au urmărit pe arnăut până la creasta muntelui, unde l-au prins și l-au ucis. Iorgu Iordan consideră că denumirea provine de la numele de persoană *Arnotă*, denumire dată muntelui, și apoi mănăstirii. Varianta din urmă ni se pare verosimilă, ținând cont de numeroasele cazuri când numele munților noștri au împrumutat numele proprietarului¹¹.

Ca și în cazul altor mănăstiri, și în jurul Arnotei s-au creat unele legende. O astfel de legendă este legată chiar de ctitorirea ei, păstrând versiunea ctitoririi sfântului lăcaș în anul 1633, când domnitorul, fiind învinuit de turci de comiterea unui omor, este urmărit pentru a fi dus la Constantinopol. Fugind degrabă, urmat de câțiva oșteni credincioși, trece de la Târgoviște la Curtea de Argeș, la mănăstirea Cozia și schitul Iezer și ajunge în Muntele Arnotei, lângă Bistrița. Se pare că aici și-ar fi găsit domnitorul scăparea, într-un loc ascuns, mlăștinos și cu multă răchită. În semn de recunoștință, Matei Basarab a hotărât să construiască o mănăstire pe locul unde Dumnezeu i-a scăpat viața¹². Așezământul monastic de la Costești apare pentru prima dată în zăpisiul din 11 iulie 1636, prin care Preda postelnicul și frații lui vând „sfintei mănăstiri ce să chiamă Arnota, unde iaste hramul sfeti arhanghel Mihail, și părintelui egumenului Vasile, năstavnicul sfintei mănăstiri și a tot soborul”, moșia Bogdănești din județul Vâlcea¹³.

Mănăstirea primește, la 23 aprilie 1638, „*cinstit și bine închipuit hrisov de danie*“, când voievodul o înzestrează cu darea vinăriciului și părpărului din satele Costești, Bărbătești și Dobriceni și cu o treime din veniturile vămii de la Căineni, voievodul afirmând cu această ocazie că el însuși „*a zidit-o din temelii*“¹⁴.

Într-un hrisov dat la 2 mai 1641, domnitorul dăruiește mănăstirii Arnota, „*care iaste făcută și urzită din temelie de domnia mea, și părintelui egumen Serapion și tuturor călugărilor câți viețuiesc întru acel sfânt lăcăș*“, câteva vie la Ocnele Mari¹⁵.

Biserica mănăstirii a fost zugrăvită de Stroe din Târgoviște. Pe lângă temele religioase tradiționale, sunt de remarcat portretele votive ale domnitorului Matei Basarab și doamnei Elina, din pronaos, precum și o frumoasă decorație florală în locurile libere dintre medalioane. Portretul îl reprezintă pe voievodul-ctitor la vârsta senectuții, cu mustața și barba cernite, poartă pe cap coroana voievodală din aur și este înveșmântat cu un caftan de brocart, având pe deasupra o mantie de seraschier tot din aur. Elina doamna este înfățișată și ea cu o coroană din aur și o strălucitoare haină pe umeri, cu marginile de blană, cu gulă alb înălțat de-a lungul gâtului. Ctitorii sunt înconjuțați, în stânga și în dreapta, de portretele rudelor, boierii Brâncoveni-Craiovești. Domnul și doamna Țării Românești țin în mâini chivotul mănăstirii¹⁶.

La Arnota, Matei Basarab a fost și înmormântat, lespede de piatră ce-i acoperă mormântul fiind sculptată de sibianul Elias Nicolai. Piatra tombală are gravate stema țării cu vulturul purtând crucea în cioc, trofee și arme, soarele și luna și textul, inscripționat de jur-împrejurul lespezii funerare. Se pare că tot aici au fost aduse și osemintele doamnei Elina, soția voievodului, care murise în anul 1653 și fusese înmormântată inițial la biserica domnească din Târgoviște, lângă singurul ei fiu, Mateiaș. Tatăl domnitorului, vornicul Danciu, care murise în anul 1595, în Transilvania, fusese îngropat de către doamna Stanca în biserica din Alba Iulia. Matei Basarab l-a trimis pe vel-vornicul Dragomir, să-i aducă osemintele tatălui său, pe care le așază la Arnota, în anul 1648.

La un an după moartea lui Matei Basarab, a izbucnit marea răscoală a seimenilor, dorobanților și roșiorilor, cărora li s-au alăturat țărănimea și populația nevoiașă din București. Răsculații au jefuit peste tot; nici bisericile și mănăstirile din Țara Românească nu au fost cruțate. Un document de la 19 iunie 1667, arată că și Arnota a căzut pradă jefuitorilor¹⁷.

Trecerea timpului și factorii de mediu și-au pus amprenta asupra monumentului istoric, care a făcut obiectul mai multor demersuri de conservare, restaurare și reconstrucție. Și din aceste motive, domnitorul Barbu Știrbei hotărăște dărâmarea chiliilor și construirea altor clădiri, în jurul bisericii, care au servit o vreme ca adăpost pentru arestații politici.

Mănăstirea Căldărușani-Ilfov, monument istoric ce are codul de identificare IF-II-a-A-15293)¹⁸, se află în apropierea Bucureștiului, în satul Lipia, comuna Gruiu, fiind construită între 1637 și 1638. Aceasta este cea mai monumentală dintre ctitoriile voievodului și a fost ridicată pe locul unui schit de lemn, pierdut în mijlocul pădurii. Legenda spune că Matei Basarab ar fi găsit acest loc cu prilejul unui conflict militar, avut cu Vasile Lupu, domnul

Moldovei, în anul 1637, când, depărtându-se de tabără, în ostrov a zărit o bisericuță din lemn și egumenul cu mica sa obște. Bătălia nu s-a mai dat, deoarece Vasile Lupu a decis în ultimul moment să se retragă. Matei Basarab și oștenii săi s-au oprit în apropiere de satul Căldărușani și, drept mulțumire, a hotărât să zidească „o mănăstire frumoasă”¹⁹.

Marele savant Nicolae Iorga spunea că este foarte probabil ca toponimul Căldărușani să provină de la forma terenului, și anume de la prăvălirea câmpiei în această regiune, într-o forma de căldărușă. Întreg ansamblul monastic este alcătuit din biserica mare, chiliile, așezate inițial pe trei laturi, și un simplu zid, pe latura de la răsărit. De-a lungul timpului, și biserica, și chiliile au cunoscut mai multe transformări. Focul din anul 1945 a adus mari pierderi monumentului. Pe locul trapezei și paraclisului s-a construit o încăpere spațioasă, în care s-a organizat o colecție de obiecte religioase și icoane realizate de Nicolae Grigorescu.

Biserica cu hramul „Sfântului Dimitrie Izvorătorul de Mir” are dimensiuni mari și forma trilobată, cu o turlă pe naos, sprijinită de patru stâlpi de zidire și două turle. Cu o volumetrie impunătoare, pictură interioară, decorații exterioare și elemente artistice valoroase, lăcașul marchează o nouă etapă în evoluția arhitecturii noastre.

Pridvorul adăugat în 1778 a suferit și el modificări, ca și alte părți ale bisericii. La Căldărușani se mai află și biserica „Sfântul Ioan Evanghelistul” din 1817, stăreția, cancelaria, arhondaricul și alte anexe, zidite în secolul al XIX-lea. Lăcașul de cult a fost și un important centru de cultură, dovadă fiind *Tetraevangheliul* dăruit mănăstirii de voievodul Matei Basarab în 1643, bogatele colecții de manuscrise bisericești realizate de călugării așezământului sau școala de pictură, care a funcționat începând din secolul al XVIII-lea. În colecția mănăstirii se păstrează o bogată colecție de obiecte bisericești și picturi, rânduite în trei săli. Biblioteca mănăstirii deține un număr însemnat de cărți și manuscrise în limbile română, greacă, latină, italiană, franceză și germană²⁰. O importantă contribuție la cunoașterea istoriei acesteia a adus-o istoricul Toma Lungoci, care a evidențiat domeniile, veniturile și privilegiile lăcașului, scoțând la iveală documente inedite²¹.

Mănăstirea Sadova este ctitoria domnitorului Matei Basarab din anii 1632-1633. Este ridicată pe temelia unei biserici mai vechi, din lemn, făcută de puternica familie olteană a Craioveștilor, la cumpăna secolelor al XV-lea-al XVI-lea. Ansamblul monastic, aflat

Mănăstirea Brâncoveni, Olt (vedere de ansamblu)

în satul Sadova, comuna Sadova-Dolj, este format din biserica cu hramul „Sfântul Nicolae“, de plan triconc, cu turlă pe naos, bolnița și zidul de incintă²² și este clasat în patrimoniul cultural național, aflat pe *Lista Monumentelor Istorice* din România cu codul de identificare DJ-II-a-B-08360²³. Atestarea documentară a mănăstirii datează de la 20 iunie 1530.

Proveniența termenului *Sadova* se poate căuta în etimoane de origine slavă, adică vechiul slav-bulgar („sadu“ = plantă, grădină, plantație), vechiul slav („sadovu“ = de grădină), sârb („ad“ = vie tânără), ceh („sad“ = grădină de fructe)²⁴.

Conform legendei, domnitorul Matei Basarab, aflat în lupte cu turcii la Schela Ciobanului, pe lângă Bechet, ajunsese cu oștenii săi la Sadova. Fiind învins de turci, a trebuit să se retragă în pădure, la biserica apărută de mlaștini și păduri, unde a așteptat întăriri. După ce s-a rugat la icoana Sfântului Nicolae de aici, a promis că, dacă va învinge în luptă, va ridica o biserică de zid, vechea biserică fiind în ruină. Victoria a fost de partea sa în ziua de 26 august 1632 și domnitorul a poruncit pe dată începerea construcției lăcașului promis lui Dumnezeu. Prima atestare documentară a bisericii de lemn apare abia la 20 iunie 1530, în hrisovul domnitorului Vlad al VI-lea Înecatul, care întărește moșiile mănăstirii Sadova „*pentru că-i este dat de Pârvul banul Craiovescul*“²⁵.

Biserica este construită în formă de cruce, din zid gros de cărămidă, pe fundație din bolovani de piatră. Lăcașul are un pridvor închis, destul de încăpător. Este compartimentată în altar, naos, pronaos și are și un pridvor închis, foarte spațios. Naosul este delimitat de pronaos prin doi stâlpi laterali groși, care susțin arcada pe care se reazemă turla. Aceasta este de formă octogonală, acoperită cu plăci de azbociment. În restul suprafeței, biserica este acoperită cu tablă galvanizată. Pardoseala este din ciment mozaicat. Interiorul este luminat prin ferestre mari, duble.

În exterior, zidurile sunt împărțite în două registre, printr-un brâu median gros, torsionat. Pictura ctitoriei lui Matei Basarab, îndeosebi cea din naos și altar, opera lui Paisie egumenul, din 1792, este considerată cea mai mare avere a acestui așezământ monastic. În naos sunt zugraviți ctitorii – boierii Craiovești (Barbu, mare ban, soția sa, Neagoslava, Preda, mare spătar, Danciu, mare vornic, Radu, postelnic), apoi Matei Basarab, soția sa, doamna Elina, și alții²⁶.

Mănăstirea Măxineni se afla în apropierea comunei Măxineni-Brăila și a fost ridicată de Matei Basarab între anii 1636 și 1637, pe fundația unei mai vechi biserici, după ce, în timpul unei campanii, descoperise această zonă strategică, acolo unde se întâlnesc cursurile Buzăului și Siretului, în apropierea raialei Brăila și a Moldovei lui Vasile Lupu. Doar ruinele bisericii, cu cele două hramuri, „Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul“ și „Sfântul Voievod Ștefan cel Mare“, a fostei mănăstiri ctitorite de marele voievod se mai zăresc astăzi. Obiectivul este protejat și se află în *Lista Monumentelor Istorice*, având codul de identificare BR-II-m-A-02136²⁷.

Începuturile acestei ctitorii ne sunt lămurite de pisania așezată de ctitorii Matei Basarab și doamna Elina, reprodusă și de Nicolae Iorga, în care se menționează că voievodul a înălțat noua sa ctitorie pe locul unei biserici de nuiele, fosta vatră a satului Măxineni, și care urma să aibă un rol de seamă în apărarea țării, aflându-se în imediata vecinătate a raialei Brăilei, care era sub ocupație otomană, și lângă granița cu Moldova lui Vasile Lupu.

Iată ce arată textul amintitei pisani: „*Acestă sfântă și dumnezeiască besearecă ci iaste hramul a nașterii lu sti Ioană Crăstitel făcutu-o-am eu robul lui Dumnezeu, lo Mateiu Basaraba voevod i g[ospo]jda Ilină. Mergându dumniia me la oaste am tăbăr[â]tu prea malul Siretului. Ci am văzut dumniia me cest loc bun și tare și era o beserecă mică de nuiale și lipit[ă] cu lut. Dici cu vrere[a] lui Dumnezeu și cu ajutorul sfântului hram am făcut acestă beserec[ă] de p[î]a tră să fie dumniile mele pome[a]nă. Și au fostu ispravnicu cu multu ostenitoru și îndemnătoru jupană Radulu vel cap[itan]. Și au fostu dentâiu multu nevoitoru cu sfânta mănăstire egumen eromonah Chiril. Și al doile isprav[nic] Lupu ot vist[ierie]. Cu mila lui Dumnezeu creștenu Matei Basarab i g[ospo]p[o]d[i]n vāsne zemle Ongrovlahiscoe grobu pecete*”²⁸.

În anul 1708, Constantin Brâncoveanu intervine la domnitorul moldovean Mihai Racoviță, să îl lase pe starețul de la mănăstire să taie cotul Siretului ce se afla îndreptat spre sfânta mănăstire, „*ca să nu lase acea sfântă mănăstire să se prăpădească, care este făcută cu multă cheltuială*”. Biserica mănăstirii Măxineni a fost construită în plan triconc și este posibil să fi avut o turlă deasupra naosului²⁹.

În anul 1750, lăcașul a fost închinat ca metoc Spitalului Pantelimon din București, de către Grigore al II-lea Ghica, în a doua sa domnie în Muntenia. În anul 1856, guvernul a aprobat „*reclădirea din nou*” a edificiului, angajându-l pe arhitectul Johann Schlatter să cerceteze clădirile și să alcătuiască un deviz.

Clădirile au fost reparate, în anii 1857-1858, de către protosinghelul Ciprian, starețul mănăstirii, după cum rezultă din pisania care se păstrează la Muzeul de Istorie al Brăilei: „*S-a ridicat din temelie acest lăcaș de fericitul întru pomenire Domnul Matei Basarab în trecerea sa ce a avut pe aici cu oștirea. După 220 de ani, fiind ajunsă la ruinare de întâmplările vremurilor de atuncea, acum se văzu iarăș măreață prin bunăvoința prințului Alexandru Ghica și din partea cheltuielii a cuviosului protosinghel Ciprian, egumenul acestei sfinte mănăstiri*”³⁰.

Documentul de atestare documentară a ctitoriei brăilene a fost emis la 2 septembrie 1637. Mănăstirea a fost enumerată de Matei Basarab în hriseul solemn de la 27 noiembrie 1640, în rândul marilor ctitorii³¹. Lucrările de construcție au durat până la 25 iunie 1651, când a avut loc sfințirea bisericii³². Cu toate că Matei Basarab afirma că locul unde construise sfânta mănăstire este „*bun și tare*”, presupunerea sa nu s-a aratat întemeiată, deoarece Siretul (la acea dată, nu avea mal indiguit) a surpat treptat terenul din apropierea lăcașului, determinându-i pe locuitorii vechiului sat să se mute³³.

Domnitorii care i-au urmat, așa cum au fost Mihnea al III-lea Radu, Șerban Cantacuzino, Constantin Brâncoveanu, Ștefan Cantacuzino, dar și domnii fanarioți din secolul al XVIII-lea,

au dorit în mod constant întărirea materială a mănăstirii. Desele inundații de la mijlocul secolului al XVIII-lea au adus mănăstirea în stare de pustiire. Lucrări ample de consolidare și restaurare au fost efectuate în anii 1858-1859, sub domnia caimacamului Alexandru Ghica și a lui Alexandru Ioan Cuza. În Primul Război Mondial, la 1917, biserica este complet distrusă, ruinele rămânând, vreme de mai bine de șapte decenii, singura mărturie a vechii ctitorii domnești de la Măxineni³⁴.

Tradiția monahală nu s-a mai păstrat aici, iar vechiul așezământ monastic s-a transformat în biserică de mir, și aceasta fiind condamnată la izolare, îndeosebi după anul 1877. Zidurile groase de la Măxineni au cedat, prăbușindu-se, la data de 17 februarie 1917, din cauza obuzelor și a detonării magaziei de muniții de către ostașii ruși.

Mănăstirea Plătărești, situată în satul Cucuieți, comuna Plătărești-Călărași, este ctitoria domnitorului Matei Basarab și unul din cele mai atractive monumente istorice din zona capitalei. Ansamblul monastic cuprinde zidul de incintă, chiliile, casa domnească și alte anexe, în centru aflându-se biserica cu hramul „Sfântul Mercurie“, construită între anii 1640 și 1646, având codul de autentificare CL-II-a-A-14710³⁵.

S-a acreditat ideea că voievodul ar fi ridicat acest sfânt lăcaș în memoria celor căzuți în lupta de la Nenișori împotriva lui Vasile Lupu, din anul 1639. O versiune diferită este aceea că a fost ridicată în amintirea unei lupte cu tătarii, veniți să-l ajute pe Radu Iliăș, pretendent la domnie, în anul 1632. Prima ipoteză pare mai veridică, ținând seama de data ctitoririi, 1640, la scurtă vreme de la victoria de la Nenișori, cât și de relatarea lui Paul de Alep, care a vizitat mănăstirea în 1657, și care, printre altele, amintește de hramul mănăstirii, Sfântul Mercurie, sfânt militar căruia i se aduce laudă pentru biruință³⁶. Tradiția populară păstrează câteva legende despre aceste evenimente, una dintre ele susținând că domnitorul Matei Basarab s-ar fi odihnit după luptă lângă lacul din apropierea mănăstirii.

Lăcașul de cult și, mai apoi, localitatea Plătărești și-au luat numele de la arhimandritul Plastara, primul stareț al mănăstirii, care avea origine greacă.

În documentul emis de domnitor, la 27 noiembrie 1640³⁷, prin care întoarce mănăstirile închinat de mitropoliți și domni străini ca metocuri obligate să plătească dajdie unor mănăstiri din Țara Grecească și de la Sfânta Gora, mănăstirea Plătărești este menționată printre ctitoriile ridicate de el din temelie, deci aceasta datează înainte de anul 1646, cel menționat în textul pisaniei.

Matei Basarab dăruiește mănăstirii terenuri, sălașe de țigani și pădure. Lăcașul s-a aflat sub oblăduirea Mitropoliei Ungro-Vlahiei până în 1863, când, în urma secularizării averilor mănăstirești, a fost transferată statului, funcționând doar ca biserică de mir.

În vremea primei conflagrații mondiale, biserica a servit pe post de magazie de alimente. Militarii bulgari și germani au distrus marea majoritate a bunurilor, iar arhiva a pierit mistuită de foc. În perioada cuprinsă între cele două războaie au fost făcute lucrări de consolidare, în urma unui cutremur, și de modificare a ferestrelor³⁸.

· Edificiul este foarte solid, înscriindu-se într-o tipologie de influență sârbească, apropiată, prin proporționarea și compoziția volumelor, de tradiția bizantină, cu pronaosul împărțit în două, printr-un arc longitudinal.

Anul când a fost pictat interiorul bisericii (1649) se păstrează inscripționat pe o filacteră (inscripție în formă de banderolă) aflată lângă portretul starețului Vasile, din pronaos. Doar în pronaos s-a mai păstrat pictura originală, o altă pictură, mai slabă din punct de vedere tehnic și artistic, s-a realizat în anul 1990.

Culorile așternute pe fresca din pronaos se îmbină armonios și scot în relief viața de care sunt însuflețite personajele și compozițiile. Pictura de la Plătărești rămâne un document istoric și o mărturie a apusului tradiției artistice a Țării Românești, cu un oarecare avantaj față de decorurile zugrăvite la Arnota și Plumbuita. Pe perețele de vest și, parțial, pe cel de sud și cel de nord, sunt reprezentați ctitorii: Barbu și Calea, fratele și sora domnitorului, Stanca, nepoată a acestuia, și copiii Stanco și Vâlsan. Într-un registru separat sunt pictați ispravnicii Mitrea Pitarul, fiul său, Albu Clucerul, și egumenul Vasile. Odinioară, naosul prezenta portretele lui Matei Basarab și al soției sale, înlocuite de un pictor grec, care a adăugat o scenă liturgică. Sfântul Mucenic Mercurie tronează deasupra intrării spre naos, iar în restul picturii sunt scene din calendarul ortodox pe tot anul. Iconostasul este completat cu patru icoane dăruite mănăstirii de voievodul Matei Basarab: *Iisus Hristos, Maica Domnului cu Pruncul, Sfântul Dimitrie și Sfântul Mercurie*.

Mănăstirea Strehaia, aflată în *Lista Monumentelor Istorice*, cu codul de identificare MH-II-a-A-10406³⁹, este compusă din biserica „Sfânta Treime“, beciurile palatului domnesc, turnul clopotniță și zidul de incintă, Mehedinți.

Denumirea Strehaia este de origine slavă de la radicalul *streh*, însemnând acoperit, ascuns, frică, teamă, deoarece așezarea era înconjurată de păduri seculare ce inspirau teamă nelocalnicilor; înainte se numea probabil Strugal⁴⁰. În centrul orașului se ridică mănăstirea Strehaia⁴¹.

Mănăstirea cu hramul „Sfânta Treime“ de la Strehaia a fost ridicată de Matei Basarab la 1 august 1645, pe locul curții boierești construite de boierii Strehăieni. Vatra istorică a satului Strehaia a cunoscut o altă zonă geografică decât cea a orașului actual în mijlocul căruia se ridică mănăstirea. Vechea vatră se află la sud-vest de mănăstire, fiind prezentă și în harta colonelului austriac Obristen Specht, tipărită la Viena, în 1790-1791⁴². Actuala vatră s-a constituit în jurul mănăstirii, în anul 1831, ca urmare a măsurii impuse de Regulamentul Organic privind alinierea obligatorie a satelor la drum, măsură definitivată în timpul lui Alexandru Ioan Cuza.

Strehaia a fost întemeiată, de la început, ca mănăstire de călugări, și a fost înzestrată de voievodul ctitor cu moșiile și satele din Strehaia și din apropiere. Totodată i s-a dat și jumătate din vama târgului Strehaia, așa cum arată hrisovul din 1653. Prin hrisovul de la 11 decembrie 1649, emis în cancelaria voievodală de la Târgoviște, Matei Basarab întărește